

INTELIGENTA

- Termenul de < INTELIGENTA > provine de la latinescul *INTELLIGERE*, care inseamna a relationa, a organiza sau de la *INTERLEGERE*, care presupune stabilirea de relatii intre relatii.

Chiar terminologia sugereaza faptul ca inteligenta depaseste gandirea care se limiteaza la stabilirea relatiilor dintre insusirile esentiale ale obiectivelor si fenomenelor si nu a relatiilor intre relatii. Cat de complexa este aceasta latura a personalitatii reiese din modul ei de abordare in istoria filozofiei si psihologiei. Parerile fata de inteligenta au oscilat de la acceptarea si sublinierea rolului ei in cunoastere, pana la diminuarea semnificatiei ei sau chiar pana la eliminarea ei din existenta umana.

Socrate si Platon considerau ca inteligenta ii permite omului sa inteleaga ordinea lumii si de a se conduce pe sine insusi, iar Boudha milita pentru eliberarea omului de inteligenta pentru a ajunge la cea mai inalta forma de fericire. Pentru gandirea occidentala, inteligenta aparea a fi atributul esential, fundamental al omului, care face din om ceea ce el este, pentru gandirea orientala, inteligenta era redusa la minimum. Au fost foarte controversate si functiile inteligentei. Unii autori si-au manifestat increderea aproape nemarginita in puterea inteligentei, iar altii au minimalizat-o. Pentru Hegel, inteligenta era un gardian al intregii vietii psihice (el spune ca "adevarul si rationalitatea inimii si vointei se pot gasi numai in universalitatea inteligentei si nu in singularitatea sentimentului"), pentru Montaigne inteligenta forma imagini eronate despre Dumnezeu, oameni si lume, de aceea ea trebuie sa se centreze pe sine insasi si opiniile cu privire la relatiile dintre inteligenta si alte functii psihice, sunt impartite.

Kant o vede in uniune cu sensibilitatea, numai din aceasta intrepatrundere totala si absoluta izvorand cunoasterea. Leonardo Da Vinci legase inteligenta de sensibil, inaintea lui Kant. Cadillac, sensualistul pentru care toate cunostintele vin prim simturi, adauga ca, inteligenta apare ca un distilator, ca un mecanism ce permite rafinarea materialului brut furnizat de simturi. Pascal, considera ca inteligenta este inhibata de afectivitatea debordanta. Si Shopenhauer vede inteligenta ca fiind subordonata vointei, singurul element primar si fundamental. Toate aceste pareri contradictorii s-au repercutat asupra definirii inteligentei si asupra stabilirii componentelor si functiilor ei.

Descartes, se pare ca a dat definitia cea mai apropiata de intelegerea moderna a inteligentei. Filosoful francez definea inteligenta: "mijlocul de a achizitiona o stiinta perfecta privitoare la o infinitate de lucruri. In aceasta definire, gasim intuirea celor doua pozitii actuale ale notiunii de inteligenta: ca

sistem complex de operatii ; ca aptitudine generala; Vorbind despre inteligenta ca sistem complex de operatii care conditioneaza modul general de abordare si solutionare a celor mai diverse situatii si sarcini problematice, avem in vedere operatii si abilitati, cum ar fi: adaptarea la situatii noi, deductia si generalizarea, corelarea si integrarea intr-un tot unitar a partilor relativ disparate, consecintele si anticiparea deznodamantului, compararea rapida a variantelor actionale si retinerea celei optime, rezolvarea corecta si usoara a unor probleme cu grade crescande de dificultate.Toate aceste abilitati si operatii releva cel putin trei caracteristici fundamentale ale inteligentei:

1. capacitatea de a solutiona situatiile noi;
2. rapiditatea, mobilitatea, supletea, flexibilitatea ei;
3. adaptabilitatea adecvata si eficienta la imprejurari(Pierre Janet o definea ca fiind o conduita pe masura)

Inteligenta apare ca o calitate a intregii activitati mintale, ca expresia organizarii superioare a tuturor proceselor psihice, inclusiv a celor afectiv - motivationale si valitionale. Pe masura ce se formeaza si se dezvoltă mecanismele si operatiile tuturor celorlalte functii psihice vom intalni o inteligenta flexibila si supla.

Leibniz intuieste cel mai bine acest aspect, referindu-se la inteligenta ca expresie a efortului evolutiv al constiintei. In psihologie, Piaget a descris-o magistral aceasta caracteristica in epistemologia sa genetica.

La inceputul secolului nostru, psihologul englez C.Sperman distingea, in seria aptitudinilor umane, un factor G(general) ce participa la efectuarea tuturor fenomenelor de activitate, si numerosi factori S(speciali), care corespund, operational, numai conditiilor concrete ale activitatii respective (stiintifice, artistice, sportive, etc). Factorul general este de ordin intelectual, intrucat intelegerea si rezolvarea problemelor este necesara in orice activitate. De aceea factorul G a fost confundat cu inteligenta.

Termenul de inteligenta are o dubla acceptiune: pe de o parte de proces de asimilare si prelucrare a informatiilor variabile, in scopul unor adaptari optime, iar pe de alta parte, de aptitudine rezidand in structuri operationale dotate cu anumite calitati (complexitate, fluiditate, flexibilitate, productivitate), prin care se asigura eficienta conduitei. Aceste calitati sunt caracteristice subiectului, reprezinta invariantii ce pot fi evaluati statistic si sunt situatii la un anumit nivel sau rang de valoare functionala. Inteligenta, apare astfel, ca sistem de insusiri stabile proprii subiectului individual si care la om se manifesta in calitatea activitatii intelectuale centrata pe gandire. Procesul central al gandirii este strans legat ,chiar imbinat organic cu toate celelalte.Psihologul america Thurstone, in aceasta perspectiva, operand pe baza de cercetari si stabileste mai multi factori ai inteligentei si anume: de rationament (deductiv si inductiv), de memorie, de capacitate de calcul, de rapiditate perceptuala, de operare spatiala, de intelegerea cuvintelor si de fluenta verbala. Sunt, deci, in jur de 7 sau 8 factori ai inteligentei, evaluat dupa efectele sale finale, prezenta unui factor global G nu

este infirmata. Se pune degeaba problema structurii inteligentei sau, dupa formulari mai noi, problema stilului cognitiv.

De altfel, in psihologia gandirii, s-au operat diverse diferentieri intre analitic si sintetic, pragmatic si teoretic, reproductiv si productiv, cristalizat si fluid, convergent si divergent etc.

In legatura cu lateralizarea cerebrala, considerandu-se ca emisfera stanga este specializata in ordinea verbala si semantica, iar emisfera dreapta detine functiile de manipulare a relatiilor spatiale si de configurare a imaginilor, se vor contura probabil, prin cercetari, variante de inteligenta cu dominanta logico-semantica sau spatio-imagistica.

De fapt si testele de inteligenta sunt verbale si nonverbale (figurative), precum sunt si baterii de teste ce uzeaza de ambele mntipuri de probe (Wachslen). Roman Andrei Cosmovici, prin cercetarile sale, a identificat factorul G ca fiind comun pentru diverse capacitati.

J. Piaget, prin psihologia genetica promovata, confirma punctul de vedere al inteligentei ca aptitudine generala cu o anume baza nativa. Adaptarea consta din echilibrarea dintre asimilarea informationala la schemele preexistente si acomodarea sau restructurarea impusa de noile informatii ce nu se potrivesc perfect cu vechile scheme. Echilibrarea pe care Piaget o identifica cu inteligenta se produce precumpanitor in baza acomodarilor ,a restructurarilor sau reorganizarilor mentale. Masura inteligentei este echivalenta cu rata acomodarilor ce permit o buna intelegere si rezolvare de probleme. Daca asimilarea este superficiala, iar acomodarea (prin prelucrarea informatiilor) nu se produce decat lent si insuficient, atunci si echilibrarea inteligenta este insuficienta, cei care s-au ocupat de debilitatea mentala acuzand fenomene de "vascozitate" mintala sau fixitate functionala opusa flexibilitatii.

Considerand faptul inteligentei ca o structura instrumentala, proprie personalitatii individuale, trebuie sa aratam ca insasi experienta de viata si cu deosebire experienta scolara si profesionala o pune in evidenta si permite evaluarea ei. Empiric, inteligenta se poate evalua dupa randamentul invatarii, dupa usurinta si profunzimea intelegerii si dupa dificultatea si noutatea problemelor pe care subiectul este in stare sa le rezolve.

Astazi, persista in psihologie intrebarea daca inteligenta este capacitatea generala de achizitie a cunostintelor, de ratiune si rezolvare de probleme sau ea implica diferite tipuri de abilitati. Cei mai multi opteaza pentru prima ipoteza.

Noile cercetari facute din perspectiva psihologiei cognitive si a neuropsihologiei, care leaga comportamentul inteligent de eficienta neurologica, ar putea aduce precizari pretentioase in acest sens.